81 К 2775
М-52

1001

сўз

1001 сўз

Эски ўзбек ёзуви ва тилини
ўрганувчилар учун луғат

Тузувчи-муаллиф Манзар АБДУЛХАЙРОВ

TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI
URGANCH FILIALI
AXBOROT RESURS
MARKAZI
200_ VII
№ 40799

Қомуслар Бош таҳририяти

Тошкент — 1991

81
М 52

Масъул муҳаррир филология фанлари доктори
Эргаш Умаров

Тақризчилар: филология фанлари номзодлари
Қ. Каримов, З. Ҳамидов, Ҳ. Юсупхўжаева

Хаттот **Раҳимбой Жуманиёзов**

Абдулхайров М. Минг бир сўз.— Т.: Қомуслар Бош таҳририяти, 1991.— 96 бет.

М 52 Мазкур луғат эски ўзбек ёзуви ва тилини ўрганувчилар учун мўлжалланган. Давлат тили ҳуқуқини олган ҳозирги ўзбек тилини пухта эгаллаш эски ўзбек ёзуви ва тилимиз манбаларини билишни тақозо этади. Луғатда мингдан ортиқ сўз араб алифбоси тартибида берилган. Ҳар бир сўзнинг қайси тилга мансублиги ва маъно қирралари кўрсатилган.

ББК 81я2

ТЫСЯЧА ОДНО СЛОВО

На узбекском языке

(краткий словарь для изучающих староузбекский язык и письменность)

Главная редакция энциклопедий

Ташкент — 1991

Муҳаррир *Э. Т. Шерматов*

Рассом *А. Бурҳонов*

Техник муҳаррир *Дж. Т. Бекиева*

ИБ № 082

Теришга берилди 90.19.09. Босишга рухсат этилди 91.13.02. Қоғоз бичими 84×108 1/32. Газета қоғози № 1. Босма табоқ, 3,0. Нашриёт-ҳисоб табоғи 2,5. Тиражи 150000. Буюртма № 4666. Баҳоси 1 с. 20 т.

Қомуслар Бош таҳририяти, 700000, Тошкент — ГСП, Жуковский кўчаси, 52-уй. Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг реклама ва нашриёт марказида терилиб, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонасида босилди. 700083. Тошкент. «Правда Востока» кўчаси, 26.

М 4602030000 / 358—91 01—91

ISBN 5—89890—049—7

© Қомуслар Бош таҳририяти, 1991

МУҚАДДИМА

Бугунги воқелик минг йиллик маданиятимиз тарихида ота-боболаримиз томонидан яратилган ёдгорликларни ўқиб ўрганиш зарурлигини талаб қилмоқда. Ана шу кўзланган мақсадлар йўлида араб-форс алифбосига асосланган эски ўзбек ёзуви бўйича турли хил қўлланмалар, методик тавсиялар, луғатлар яратила бошланди.

Қўлёзма асарларни ўрганишда луғатларнинг аҳамияти беқиёс. Ҳозирги тил билан ўтмиш тил орасида вақт қанчалик катта бўлса, тилнинг фонетик, грамматик қурилишида, айниқса унинг лексик таркибида шунчалик фарқ ва тафовут бўлади. Ўтмиш тил луғат таркибида мавжуд бўлган сўзларнинг маъносини очишда луғатлар ёрдам беради. Ўтмишда яратилган талайгина сўзларни арабча, форсча-тожикча сўз бирликлари ташкил этади. Шу сабабли ёдгорликларни луғатсиз ўқиб тушуниш анча қийин. Луғатлар ушбу қийинчиликларни маълум даражада енгиллаштиради.

Шартли равишда «Минг бир сўз» деб аталган ушбу луғат ҳам ана шу мақсадларни кўзлаб тузилган. У жумҳуриятимизнинг барча жойларидаги эски ўзбек ёзуви ва тилини ўрганаётган курс тингловчиларига мўлжалланган.

Мазкур мухтасар луғатда эски ўзбек ёзуви ва тилини ўрганишга қаратилган бир қатор қўлланма, методик тавсияларнинг охирида, анъанага мувофиқ ёзма ёдгорликлардан келтирилган намуналарда учрайдиган, ўқувчи учун тушунилиши қийин бўлган арабча, форсча, туркча сўз ва сўз бирикмаларининг маънолари, изоҳлари берилган. Чунки келтирилган матнларнинг кўп сўзлари китобларнинг луғат қисмига ёхуд матнларни ўрганишга мўлжалланган манбаларга кирмай қолган.

Ушбу луғат айрим сўзларнинг ёзилишини ўрганишда катта аҳамиятга эга, чунки араб-форс тилида учта *с* (се, сод, син), иккита *ҳ* (ҳойи ҳутти, ҳойи ҳавваз), тўртта *з* (зол, зе, зод, изғи), иккита *т* (те, итқи) ҳарфлари айрим сўзларни ёзишда қийинчилик туғдиради. Инчунун бу ҳарфлар маъно ажратиш хусусиятига эга. Ана шуларни

مقدمه

بوگونگی گه تعلیلن مینگ ییللیک مدنیتیمیز تاریخیدا آتا بابالاریمیز
تامانیدن یازیلگان یادگارلیک لارنی اوقیب اورگانیش عصر ولیگی
نی طلب قیلماقدا انا شو کوزلانگان مقصدلار یولیدا عرب فارس
الفبا سیگا اساسلانگان ایسکی اوزبیک یازوویدگی بو بیچه طورلی
تیل قوللانمه لار میتودیک توصیه لار لغت لار یاراتیلا باشلاندی
قولیازما اثرلارنی اورگانیشده لغتلارنینگ اهمیتی بیقیاس
تانسرگی تیل بیلان اوتمیش تیل آراسیدا اوقت قنچالیک کته
بولماسا تیل نینگ فونیتیک گرماتیک قوریلیشیدا اینقسا اونینگ
لیکسیک ترکیبیدا شونچه لیک فرق و تفاوت بولادی اوتمیش
تیل لغت ترکیبیدا موجود بولگان سوزلارنینگ معناسینی آچیشدا
لغت لار یاردم بیرادی اوتمیشدا یاراتیلگان تالاییگینه سوزلارنی
عربچه فارسچه تاجیکچه سوز بیرلیک لاری تشکل ایتادی شوبیلی
یادگارلیک لارنی لغتسیز اوقیب توشونیش انچه قیین
لغتلار اوشبو قیینچیلیک لارنی معلوم درجه دا ینگیللاشتیرادی
شرطلار روشیدا **مینگ بیر سوز** دیب اتالگان

эътиборга олган ҳолда, ўзбек тилида айрим маънолари тушунарли бўлган сўзлар ҳам луғатга киритилди: **мазмун** — *бирор гап ёки асарнинг умумий маъноси;* **зоҳир** — *кўриниш;* **татбиқ** — *амалда ишлатиш, қўллаш;* **аҳд** — *қатъий сўз, ваъда;* **сиймо** — *қиёфа, юз.*

Луғат эски ўзбек алифбосидаги ҳарфларнинг жойлашиш тартиби асосида тузилган. Биринчи устунда муайян сўзларнинг араб ёзувидаги кўриниши хатнинг настаълиқ турида ёзилган. Иккинчи устунда ҳозирги имлодаги шакли (транслитерацияси), учинчи устунда эса ўша сўз ифода этган маънолар берилган. Шаклдош сўзлар (омонимлар) рим рақамлари билан ажратиб кўрсатилган.

Мазкур луғат ўқувчиларнинг ана шу эзгу ният йўлидаги қийинчиликларини бирмунча бўлса-да енгиллаштиришга кўмаклашади, деган умиддамиз.

ҳарфлар ифода этган товушлар	ЁЗИЛИШ ШАКЛЛАРИ				ҳарфларнинг номланиши
	Сўз охирида	Сўз ўртасида	Сўз бошида	Якка ҳолда	
А, О	ـا	ـا	ا آ	ا آ	алиф
Б	ـب	ـبـ	بـ	ب	бе
П	ـپ	ـپـ	پـ	پ	пе
Т	ـت	ـتـ	تـ	ت	те
С	ـث	ـثـ	ثـ	ث	се
Ж	ـج	ـجـ	جـ	ج	жим
Ч	ـچ	ـچـ	چـ	چ	чим
Ҳ	ـح	ـحـ	حـ	ح	ҳойи ҳуттий
Х	ـخ	ـخـ	خـ	خ	хе
Д	ـد	ـد	د	د	дол
З	ـذ	ـذ	ذ	ذ	зол
Р	ـر	ـر	ر	ر	ре
З	ـز	ـز	ز	ز	зе
Ж	ـژ	ـژ	ژ	ژ	же

С	ـس	ـسـ	سـ	س	син
Ш	ـش	ـشـ	شـ	ش	шин
С	ـص	ـصـ	صـ	ص	сод
З	ـض	ـضـ	ضـ	ض	зод
Т	ـط	ـطـ	طـ	ط	то (итқи)
З	ـظ	ـظـ	ظـ	ظ	зо (изғи)
Ъ (а, и, у)	ـع	ـعـ	عـ	ع	айн
Ғ	ـغ	ـغـ	غـ	غ	ғайн
Ф	ـف	ـفـ	فـ	ف	фе
Қ	ـق	ـقـ	قـ	ق	қоф
К	ـک	ـکـ	کـ	ک	коф
Г	ـگ	ـگـ	گـ	گ	гоф
Л	ـل	ـلـ	لـ	ل	лом
М	ـم	ـمـ	مـ	م	мим
Н	ـن	ـنـ	نـ	ن	нун
В, У, Ў	ـو	ـو	و	و	вов
Ҳ, А	ـه ـه	ـهـ ـهـ	هـ	ه	ҳойи ҳавваз
И, Э, Й	ـی	ـیـ	یـ	ی	йой

آ ا – А,О(и, у, э, ў)

آب	*ф.* об	сув
ابا	*а.* ибо	1. тортиниш, уялиш; 2. шарм, ҳаё
ابد	*а.* абад	доимий, абадий
ابداً	*а.* абадан	доимо, ҳамиша
ابدالابد	*а.* абадул-абад	доимо, ҳамиша, абадий
ابلیس	*а.* иблис	1. шайтон; 2. фирибгар
ابن	*а.* ибн	ўғил; фарзанд
ابوشقه	*т.* абушқа	чол, қария; эр
اتمام	*а.* итмом	1. тугатиш, битириш; 2. хотима; 3. грам. тугалланма
اجابت	*а.* ижобат	қабул қилиш; рози бўлиш
اجازت	*а.* ижозат	1. рухсат; 2. изн

احباب	*а.* аҳбоб	(*бирл.* ҳабиб) дўстлар, ёрлар
احتساب	*а.* иҳтисоб	1. ҳисоблаш; 2. текшириш
احرام	*а.* эҳром, иҳром	Каъбани зиёрат қилиш пайтида ўраниб оладиган оқ мато (эҳром либоси)
احساس	*а.* иҳсос	(*бирл.* ҳис) ҳис қилиш, сезиш, аниқлаш
احکام	*а.* аҳком	(*бирл.* ҳукм) қонунлар, фармонлар, буйруқлар
احمر	*а.* аҳмар	қизил
اخبار	*а.* ахбор	(*бирл.* хабар) хабарлар
اخبث	*а.* ахбас	энг ифлос, ёмон
اختتام	*а.* ихтитом	тамом бўлиш
اختر	*ф.* ахтар	юлдуз
اختلاف	*а.* ихтилоф	келишмовчилик, қарама-қаршилик

اخضر	*а.* ахзар	кўм-кўк, сабз
اخضرگون	*а.-ф.* ахзаргун	сабз рангли
اخگر	*ф.* ахгар	1. лахча чўғ; 2. қизариб ёниб турган олов
اداق	*т.* адоқ	сўнг, охир; оёқ
ارادت	*а.* иродат	1. хоҳиш, истак; 2. садоқат, содиқлик
ارتباط	*а.* иртибот	бир-бирига боғланиш
ارجمند	*ф.* аржуманд	иззатли, қадрли
ارزانی	*ф.* арзоний	бериш, бағишлаш
ارض	*а.* арз	ер, замин
ارک	*а.* арк	1. ички қалъа; 2. подшоҳнинг саройи
ارکان	*а.* аркон	(*қ. бирл.* рукн) устунлар, таянчлар
ارکان دولت	*а.* аркони давлат	давлат арбоблари, давлатнинг улуғ сиймолари
آری	*ф.* ори (й)	ҳа, шундоқ, рост, шубҳасиз
آزمایش	*ф.* озмойиш	синаш, имтиҳон

استبرا قیلماق	*а.-т.* истибро қилмоқ	тозаланмоқ, покланмоқ
استخوان	*ф.* устхон, устухон	суяк, сўнгак
استدراج	*а.* истидрож	даража
استدراک	*а.* истидрок	англаш, фаҳмлаш
استدلال	*а.* истидлол	далил келтириш
استراحت	*а.* истироҳат	1. дам олиш, хордиқ чиқариш; 2. ҳузур-ҳаловат
استغفرالله	*а.* астағфируллоҳ	1. тавба; 2. худо сақласин!
استفتاح	*а.* истифтоҳ	кашф қилиш
استقلال	*а.* истиқлол	мустақиллик, озодлик
استنجا	*а.* истинжо	сув билан ювиниш, нажосатдан поклаиш
اسرار	*а.* асрор	(*бирл.* сир) сирлар
اسرو	*т.* асру	кўп, ортиқ, ниҳоясиз, анча
اشتباه	*а.* иштибоҳ	1. хато; 2. шубҳа, гумон
آشفته	*ф.* ошуфта	1. паришон; 2. мафтун, ошиқ

اشک	*ф.* ашк	кўз ёши
اشکال	*а.* ашкол	(*бирл.* шакл) шакллар
اصطلاح	*а.* истилоҳ	атама (термин)
اصلاً	*а.* аслан	аслида (бўлишсиз гапларда) мутлақо, ҳеч
اصلاح	*а.* ислоҳ	тузатиш
اضافه	*а.* изофа	қўшиш, боғлаш
اطفال	*а.* атфол	(*қ. бирл.* тифл) ёш болалар
اظهار	*а.* изҳор	1. ошкор қилиш; 2. зоҳир қилиш
اعتقاد	*а.* эътиқод, иъти-қод	1. ишониш; худога ёки бирор ғайри та-биий кучга ишо-ниш; 2. имон, дин
اعتماد	*а.* эътимод, иъ-тимод	1. ишониш; таянч, қаттиқ ишониш, су-яниш; 2. ишонч
اعداد	*а.* аъдод	(*қ. бирл.* адад) сонлар, саноқлар
اعلم	*а.* аълам	1. шариат қонун-ларини билағони; 2. катта олим
اعما	*а.* аъмо	кўзи ожиз

اعمال	*а.* аъмол	(*қ. бирл.* амал) амаллар
آغاز قیلماق	*ф.-т.* оғоз қилмоқ	бошламоқ
آغو	*т.* оғу	заҳар, заҳр
آغوش	*ф.* оғуш	бағир, қучоқ
اغیار	*а.* ағёр	(*қ. бирл.* ғайр) 1. бошқалар; 2. рақиблар
افتاده	*ф.* афтода	йиқилган; заиф, дармонсиз
افراد	*а.* афрод	(*қ. бирл.* фард)
افزون	*ф.* афзун	зиёда, ортиқ, кўп
افسون	*ф.* афсун	сеҳр, найранг, макр
افغان	*ф.* афғон	фарёд этиш, ғамаламдан нола қилиш
افکنده	*ф.* афканда	1. ташландиқ; 2. йиқилган
اقربا	*а.* ақрабо	(*қ. бирл.* қариб) қариндошлар
اقوام	*а.* ақвом	(*қ. бирл.* қавм)
اکابر	*а.* акобир	(*қ. бирл.* акбар) энг катта

اکبر	*а.* акбар	энг улуғ, энг катта
اکرم	*а.* акрам	энг яхши; ўта ҳимматли
الغرض	*а.* алғараз	хулоса, натижа
القصه	*а.* алқисса	шундай қилиб; хуллас; хулоса
آماده	*ф.* омода	ҳозир, тайёр; ҳозирланган
امتثال	*а.* имтисол	бўйсуниш
امتیاز	*а.* имтиёз	1. ҳуқуқ; 2. фарқ
امداد	*а.* имдод	мадад, кўмак, ёрдам
امر	*а.* амр	1. иш; 2. буйруқ
امضا	*а.* имзо	1. қўл қўйиш; 2. тасдиқ; 3. муҳр
املا	*а.* имло	1. орфография, ёзув, графика; 2. белги, ишора
امور	*а.* умур	(*қ. бирл.* амр) ишлар
آموزش	*ф.* омузиш	ўрганиш, ўқитиш
انبیا	*а.* анбиё	(*қ. бирл.* набий) пайғамбарлар

انتخاب	*а.* интихоб	сайлаш; саралаш
انتشار	*а.* интишор	1. нашр этиш; 2. тарқалиш
انتها	*а.* интиҳо	охир, ниҳоя
انجم	*а.* анжум	(қ. нажм) юлдузлар
انداز	*ф.* андоз	1. ташловчи, отувчи; 2. ташлаш
اندازه	*ф.* андоза	ўлчов, даража, қолип
اندوه	*ф.* андуҳ	ғам, қайғу
انفعال	*а.* инфиол	уялиш, хижолат
انگشت	*ф.* ангушт	бармоқ
انور	*а.* анвар	энг равшан, энг нурли
اوت	*т.* ўт	олов
اوت	*т.* ўт	зарда; сафро
اوچکو	*т.* ўчку	1. эчки; 2. тоғ эчкиси
اورتانماک	*т.* ўртанмак	1. куймоқ; 2. укубатда қолмоқ
اوشاق	*т.* ушоқ	1. майда; 2. ёш бола

اوشال	*т.* ўшал	ўша
اوقات	*а.* авқот	(*қ. бирл.* вакт) вақтлар, пайтлар
اولیٰ اولا	*а.* авли, авло	тузукроқ, яхширок
اولاد	*а.* авлод	(*қ. бирл.* валад)
اولماق	*т.* ўлмоқ	бўлмоқ
اولمک	*т.* ўлмак	ўлмок
اوماق	*т.* умоқ	қабиладошлар (қариндош-уруғ)
اهانت	*т.* иҳонат	хўрлаш, камситиш, таҳқирлаш
اهتمام	*а.* иҳтимом	1. тиришиш; 2. диққат қилиш
اهرمن	*ф.* аҳраман	ваҳимали дев
آهنگر	*ф.* оҳангар	1. темирчи; 2. тақачи
ایالت	*а.* аёлат	вилоят
ایام	*а.* айём	1. кун; кунлар; 2. даврлар, замонлар
ایزد	*т.* эзид	худо
اینجو	*т.* инжу	марварид

ایو	*т.* эв	уй, хона
آیین	*ф.* ойин	1. расм, қоида, одат: 2. маросим

ب – Б

با	*ф.* бо	(олд қўшимча); билан
باتمان	*т.* ботмон	оғирлик ўлчови
بازگشت	*ф.* бозгашт	қайтиш
باطن	*а.* ботин	ичкари, ички томон, ич
بالعکس	*а.* билъакс	аксинча
بامداد	*ф.* бомдод	эрта билан кун чиқмасдан ўқиладиган биринчи намоз; эрта тонг пайти; саҳар
بت	*ф.* бут	1. бут, санам; 2. маъшуқа
بحر	*а.* баҳр	дарё; денгиз
بخش	*ф.* бахш	бўлак; ҳисса
بخشیده	*ф.* бахшида	берилган, эҳсон этилган, бағишланган

بدایت	*а.* бидоят	бошланиш, аввал, ибтидо
بدکردار	*ф.* бадкирдор	ярамас, қабиҳ, ифлос, ёмон қиликли
بدل	*а.* бадал	1. алмаштириш, ўзгартириш; 2. эваз, айрибош
بران بولماق	*ф.-т.* барон бўлмоқ	(бир нарсага) жазм қилмоқ
برجسته	*ф.* баржаста	1. бўртиб чиққан; 2. машҳур, атокли
برحق	*ф.-а.* барҳақ	чин, рост, тўғри
برق	*а.* барқ	1. чақмоқ; 2. ўт, олов
برقع	*а.* бурқа (ъ)	1. ниқоб; 2. парда
برگ ممات	*ф.* барги мамот	ўлимлик
بروت	*ф.* бурут	мўйлаб, мўйлов, мурт
بسم الله	*а.* бисмилло(ҳ)	Оллоҳ номи билан
بسیار	*ф.* бисёр	кўп, жуда
بغل	*ф.* бағал	қўйин; қўлтиқ
بقا	*а.* бақо	1. абадийлик, мангулик; 2. абадият

بلده	*а.* балда	мамлакат; шаҳар
بلقیس	*а.* Билқис	Сулаймон пайғамбар маъшуқасининг номи
بوت	*т.* бут	оёқ
بوته	*т.* бўта	бўталоқ, туяча; фарзанд
برونقی	*т.* бурунқи	бурунги, аввалги
بوس	*ф.* бўс	1. ўтиш; 2. итоат, бўйсуниш
بوس کنار	*ф.* бўси канор	1. ўпишиш; 2. қучоқлашиш
بوقلمون	*а.* буқаламун	1. ранг-баранг товланадиган жонивор; 2. ўзгарувчан; 3. хамелеон
بهر	*ф.* баҳр	улуш, насиба
بی اشتباه	*ф.-а.* беиштибоҳ	1. шубҳасиз; 2. хатосиз
بی توقف	*ф.-а.* бетаваққуф	тўхтовсиз
بیتیک	*т.* битик	ёзув, хат, нома
بجرم	*ф.-а.* бежурм	айбсиз, гуноҳкор эмас
بی حجاب	*ф.-а.* беҳижоб	1. ниқобсиз; 2. ҳаёсиз, шармсиз; 3. яланғоч

بیدار	*ф.* бедор	уйғоқ, хушёр, сергак, зийрак
بیداو	*т.* бедов	чопқир от
بیشه	*ф.* беша	ўрмон; чангалзор; тўқай
بیغش	*ф.-а.* беғаш	холис; тоза, покиза
بیلیک	*т.* билик	илм, билим; ақл
بی نظیر	*ф.-а.* беназир	тенги йўқ, мислсиз
بی نوا	*ф.* бенаво	рўшнолик кўрмаган, бечора, шўрли
بی وجه	*ф.-а.* беважҳ	сабабсиз; ўринсиз, асоссиз
بی وقار	*ф.-а.* бевиқор	енгил; енгилтак

پ – П

پابرجا	*ф.* побаржо	бир жойда турувчи
پابست	*ф.* побаст	гирифтор; тутқин
پاسدار	*ф.* посдор	соқчи, қоровул

پاکدامن	*ф.* покдоман	номусли, иффатли, ориятли
پاکیزه	*ф.* покиза	тоза, покиза
پایدار	*ф.* пойдор	маҳкам; барқарор
پدر بزرگ	*ф.* падари буз-рук	бува; улуғ ота
پدید	*ф.* падид	аниқ, кўриниб тур-ган
پرتو	*ф.* партав	нур, шуъла
پرده	*ф.* парда	1. тўсиқ, парда; 2. ўргимчак уяси; 3. дераза
پلنگ	*ф.* паланг	қоплон
پنج	*ф.* панж	беш
پند	*ф.* панд	насиҳат, ўгит
پی	*ф.* пай	оёқ; қадам
پیام	*ф.* паём	хабар, дарак
پرایه	*ф.* пироя	безак, зийнат
پیشرو	*ф.* пешрав	йўл бошловчи

پیشه	*ф.* пеша	ҳунар; касб
پیغام	*ф.* пайғом	хабар, мужда, дарак
پیغمبر	*ф.* пайғамбар	худонинг хоҳиш-иродасини бандаларига етказувчи илоҳий вакили; расул, элчи, наби
پیکار	*ф.* пайкор	жанг
پیکان	*ф.* пайкон	1. камон ўқининг учи; 2. киприк
پیکر	*ф.* пайкар	1. ҳайкал; 2. гавда
پیمان	*ф.* паймон	аҳд, ваъда
پیمانه	*ф.* паймона	1. умри тугаган; 2. шароб ичадиган идиш; қадаҳ

ت – Т

تابان	*ф.* тобон	ёрқин, порлоқ, ёруғ
تابستان	*ф.* тобистон	ёз
تاجر	*а.* тожир	савдогар, тижоратчи
تاریک	*ф.* торик	қоронғи

تاموغ	*т.* томуғ	дўзах
تاوشقان	*т.* товушқон	қуён, далақуён
تب	*ф.* таб	иситма
تجادل	*а.* тажодул	мунозара, баҳс
تجار	*а.* тужжор	(*қ. бирл.* тожир) савдогарлар
تجارت	*а.* тижорат	савдогарлик
تجويد	*а.* тажвид	яхши талаффуз (Қуръонни яхши талаффуз қилиш)
تحمل	*а.* таҳаммул	сабр, чидам, бардош, тоқат
تحير	*а.* таҳаййур, таҳайюр	1. ҳайрон бўлиш; 2. шошиб қолиш
تدريج	*а.* тадриж	секин-аста
تذكره	*а.* тазкира	1. эслаш; 2. хотиранома; 3. тўплам
ترحم	*а.* тараҳҳум	раҳм, шафқат қилмоқ
ترخان قيلماق	*м.-т.* тархон қилмоқ	ҳамма нарсадан озод қилмоқ (соликдан)
تزويج	*а.* тазвиж	унаштириш, никоҳ

تشبیه	*а.*	ташбиҳ	ўхшатиш
تشدید (ّ)	*а.*	ташдид	ундош ҳарфларнинг иккилантириб ўқилиши кераклигини кўрсатадиган орфографик белги
تشنه لب	*ф.*	ташналаб	чанқоқ, ташна
تصانیف	*а.*	тасониф	(*қ. бирл.* тасниф)
تصنیف	*а.*	тасниф	турларга ажратиш (классификация), тасниф
تصوف	*а.*	тасаввуф	суфийлик (мистика)
تطبیق	*а.*	татбиқ	амалда ишлатиш қўллаш
تعارف	*а.*	таориф	(*қ. бирл.* таъриф)
تعریف	*а.*	таъриф	1. танишиш; 2. мақтов, васф, тасанно, мадҳ; ҳамду сано; тавсиф, баён
تعطیل	*а.*	таътил	дам олиш куни, таътил
تعلیق	*а.*	таълиқ	1. осиб қўйиш; 2. араб ёзувининг бир тури (хатти таълиқ, таълиқ хати)
تعمیر	*а.*	таъмир	тузатиш, таъмир
تغافل	*а.*	тағофил	бепарволик, беғамлик; писанд қилмаслик (менсимаслик)

تفسير	*а.* тафсир	изоҳ, шарҳ, тушунтириш
تقرب	*а.* тақарруб	яқинлашиш
تقصير	*а.* тақсир	1. айб, гуноҳ; нуқсон; 2. қисқартириш
تقوی	*а.* тақво	художўйлик, мустаҳкам диний эътиқод
تقويم	*а.* тақвим	1. йилнома, тақвим 2. тўплам
تکبير	*а.* такбир	«оллоҳу акбар» ибо расини тилга олиш
تلخ	*ф.* талх	аччиқ
تند	*ф.* тунд	1. қаттиқ; 2. аччиқ; ғазабли; 3. саркаш
تنوين	*а.* танвин	*«н»*лаштириш (араб сатр усти ва ости белгиси бўлиб, у талаффузда *ан* ёки *ин* товуш бирикмасини беради)
توشه	*ф.* тўша	озиқ-овқат
توصيف	*а.* тавсиф	сифатлаш; сифатбелгиларнинг баёни, таърифи
توغداری	*т.-ф.* туғдори	туғадоқ номли йирик қуш

توفيق	*а.* тавфиқ	1. диний эътиқод: ножўя ишдан ўзини тийиш; 2. келишиш
تيره	*ф.* тийра	1. қоронғи; 2. ғамандухли
تيوه	*т.* тева, тива	туя, шутур

ث – С

ثابت	*а.* собит	1. бир гапда мустаҳкам турадиган; қатъий, исботланган; 2. мустаҳкам
ثالثاً	*а.* солисан	учинчидан
ثانی	*а.* сони	иккинчи
ثانیاً	*а.* сонийан, сониян	иккинчидан
ثبات	*а.* сабот	бардошлилик, чидамлилик, маҳкам туришлик
ثبت	*а.* сабт	маҳкам туриш
ثلث	*а.* сулс	1. учдан бир; 2. араб ёзувининг бир тури
ثنا	*а.* сано	мақтов, мадҳ
ثوابت	*а.* савобит	(*қ. бирл.* собит)

ج – Ж

جابر	*а.* жобир	жабр қилувчи; золим
جاده	*ф.* жода	1. йўл, катта йўл; 2. соқол
جامه	*ф.* жома	кийим; тўн
جاودان	*ф.* жовидон	доимий, мангу, абадий
جاه	*ф.* жоҳ	мартаба, мансаб, амал
جبرائیل	*а.* жабраил	оллоҳ билан пайғамбар ўртасида воситачи (ваҳий келтирувчи фаришта номи)
جرم	*а.* журм	гуноҳ, айбдорлик
جرمانه	*а.-ф.* журмона	қилинган гуноҳ учун (жарима)
جرم شوی	*а.-ф.* журмшўй	афв этувчи, гуноҳни ювувчи
جریده	*а.* жарида	рўзнома (газета)
جستجو	*ф.* жустужў	қидириш, ахтариш, излаш
جغرات	*т.* жуғрот	қатиқ

جلسه	*а.* жаласа, жалса	мажлис; йиғилиш
جوی	*ф.* жўй	ариқ
جویبار	*ф.* жўйбор	дарё; сой; ариқ
جوینده	*ф.* жўянда	қидирувчи, истовчи
جوینده لیغ	*ф.* жўяндалиғ	талаб қилувчилик, қидирувчилик

چ — ч

چارچوب	*ф.* чорчўб	1. ёғочдан ясалган рамка; 2. (иморат учун) тагсинч
چارسو	*ф.* чорсу	тўрт томони тенг тўртбурчак шаклдаги...
چاشتگاه	*ф.* чоштгоҳ	тушга яқин вақт
چاشتلیق	*ф.* чоштлиқ	чоштгоҳда ейиладиган овқат
چاغر	*т.* чоғир	шароб, ичкилик, бода
چاق	*т.* чоқ	семиз

چاقیر	*т.* чоқир	(*қ.* чоғир)
چاک	*ф.* чок	1. ёриқ, йиртиқ; 2. яра
چاکر	*ф.* чокар	хизматкор, чоракор малай
چاک قیلماق	*ф.-т.* чок қилмоқ	1. йиртмоқ; тилмоқ; 2. яраламоқ
چاه	*ф.* чоҳ	1. зиндон; 2. қудуқ
چیبین	*т.* чибин	чивин; диал. пашша
چیریک	*т.* черик	қўшин, лашкар, аскар
چلّه	*ф.* чилла	1. йилнинг энг иссиқ ёки энг совуқ қирқ куни; 2. ёлғизликда қирқ кунлик ибодатга ўтирмоқ
چلّه	*ф.* чилла	камоннинг ипи
چوخ	*т.* чўх	1. кўп, талай; 2. чўғ
چورچک	*т.* чўрчак	чўпчак, афсона, эртак
چورکاماک	*т.* чуркамак	куйдирмоқ; куймоқ
چورکاماک	*т.* чуркамак	ўрамоқ

چورکانماک	*т.* чурканмак	куймоқ, қорайиб кетмоқ
چولان	*т.* чулон	диал. шулон, тугун оши; маърака оши (пайғамбарлар таоми)
چولپان	*т.* чўлпон	1. Зухра юлдузи; ёруғ тонг юлдузи; 2. гўзал, чиройли, шаҳло кўз ҳақида
چیغ	*т.* чиғ	араб хат турларини ёзиш учун қамишдан ясаладиган (ручка) ёзув қуроли
چیگیت	*т.* чигит	пахтанинг уруғи
چین	*ф.* чин	рост; аниқ
چین	*ф.* чин	ажин, буришиқ
چین	*ф.* чин	грам. сўз бирикмасида терувчи маъносида келади
چین	*ф.* чин	хитой

ح – Ҳ

حاتم	*а.* ҳотам	сахий, саховатли
حاجب	*а.* ҳожиб	1. дарвоза қоровули, эшик оғаси; 2. қош
حادثات	*а.* ҳодисот	воқеалар; ўзгаришлар; ҳодисалар
حاذق	*а.* ҳозиқ	1. донишманд; энг тажрибали; моҳир, маҳоратли; 2. кишининг исми
حالی	*а.* ҳоли	1. тезда; 2. энди
حباب	*а.* ҳубоб	1. пуфак, 2. осмон гумбази
حبشی	*а.* ҳабаший	ҳабаш; қора тусли (киши)
حبیب	*а.* ҳабиб	севикли, дўст
حجاب	*а.* ҳижоб	1. парда, тўсиқ; 2. уят
حدیث	*а.* ҳадис	сўз; пайғамбар сўзлари
حروف	*а.* ҳуруф	ҳарфлар (*бирл.* ҳарф)
حرون	*а.* ҳарун	саркаш, қайсар (от ҳақида)

حريف	*а.* ҳариф	шерик, жўра, улфат; муқобил
حسود	*а.* ҳасуд	кўролмовчи, ҳасадгўй
حفظ	*а.* ҳифз	1. қўриқлаш; сақлаш (ҳимоя қилиш); 2. ёдлаш
حقير	*а.* ҳақир	паст, тубан; хор
حكم	*а.* ҳакам	тарафлар ўртасидаги келишмовчиликни бартараф этувчи
حكم	*а.* ҳукм	ҳукм; қарор
حكما	*а.* ҳукамо	(*қ. бирл.* ҳаким)
حكيم	*а.* ҳаким	1. табиб; 2. аллома; билимдон
حلم	*а.* ҳилм	юмшоқ табиатлик; сабрлилик
حميده	*а.* ҳамида	мақтовга лойиқ

خ – X

خاتم	*а.* хотам, хотим	имзо ўрнини босиш учун мактуб охирига чекиладиган тамға, муҳр
خار	*ф.* хор	тикан

خارپشت	*ф.* хорпушт	типратикан
خارج	*а.* хориж	1. бирор нарсадан ҳоли, озод; 2. чет эл
خاکستر	*ф.* хокистар	кул
ختم	*а.* хатм	тугатиш, хатм
خرام	*ф.* хиром	чиройли юриш
خرچنگ	*ф.* харчанг	қисқичбақа
خرد	*ф.* хирад	ақл; зеҳн
خردمند	*ф.* хирадманд	доно, ақлли
خرقه	*а.* хирқа	(пайғамбар, шайх ва дарвешларнинг махсус уст кийими) жанда, жулдур кийим
خرقه‌پوش	*а.-ф.* хирқапўш	1. жанда кийган; 2. дарвеш
خرم	*ф.* хуррам	хурсанд, шод, қувончли
خروس	*ф.* хурус	хўроз

خسرو	*ф.* хусрав, хисрав	подшоҳ; ҳукмдор
خضر	*а.* хизр	пайғамбар; у ҳаёт булоғидан «оби ҳаёт» ичган ва умр боқий бўлган; оғир аҳволда қолган кишиларнинг мушкулини осон қилган
خضرا	*а.* хузро, хазро	яшил, сабз
خطبه	*а.* хутба	1. ваҳий кунларида масжид имомининг суннатдан кейинги ваъзхонлиги, 2. никоҳ, вақтида ўқиладиган дуо
خطرناک	*а.-ф.* хатарнок	хатарли, таҳликали
خطوط	*а.* хутут	(*қ. бирл.* хат) хатлар
خلعت	*а.* халъат, хилъат	ҳукмдорларнинг қўл остидагиларга инъом қиладиган кийими; 2. маҳбубаларнинг чиройли кийими; 3. сарпо
خلف	*а.* халаф	авлод, фарзанд
خوابگاه	*ф.* хобгоҳ	ухлайдиган жой, ётоқхона
خورشید	*ф.* хуршид	офтоб, қуёш

خوش طور	*ф.-а.* хуштавр	келишган, юриш-туриши яхши
خوشنما	*ф.* хушнамо	кўркам
خوشنود	*ф.* хушнуд	хурсанд, шод, хуррам
خوض	*а.* хавз	шўнғиш; чўмиш (фикрга)
خوناب	*ф.* хуноб	1. тоқати тоқ; 2. аччиқ йиғи
خونخواره	*ф.* хунхора	қайғу чекувчи; қон ютувчи
خونریز	*ф.* хунрез	қон тўкувчи; шафқатсиз
خیرات	*а.* хайрот	хайр саховат қилиш, инъом-эҳсон бериш

د –Д

داخل	*а.* дохил	1. кирувчи; 2. ичкари
دارالامان	*а.* доруламон	тинчлик уйи, тинч ва осойишта жой
دارالبقا	*а.* дорулбақо	боқийлик; у дунё
دارالسلام	*а.* дорус-салом	1. саломатлик уйи; 2. жаннат

دار السلطنه	*а.* дорус-салтана	пойтахт; қароргоҳ
دار الشفا	*а.* дорушшифо	шифохона, касалхона
دار الفنا	*а.* дорулфано	фонийлик уйи, ўткинчи дунё
دار الفنون	*а.* дорулфунун	дорулфунун (университет)
دار القصاص	*а.* дорулқасос	ўч олиш уйи
دار القضا	*а.* дорулқазо	қозихона
دافع	*а.* дофи(ъ)	йўқотувчи, қайтарувчи
دام	*ф.* дом	тузоқ
داماد	*ф.* домод	куёв
دامان	*ф.* домон	(*қ.* доман)
دامن	*ф.* доман	1. этак, бар; ҳошия, жияк; 2. қирғоқ, чет; чекка
دانشمند	*ф.* донишманд	олим, доно, оқил, билимдон
دجال	*а.* дажжол	одамларни диндан оздирувчи бир махлуқ (инсон душмани маъносида)

دخل	*а.* дахл	1. алоқа; 2. суқилиш (дахли йўқ, алоқаси йўқ)
دزد	*ф.* дўзд	ўғри
دستار	*ф.* дастор	салла
دشوار	*ф.* душвор	қийин; оғир; мушкул
دعوت	*а.* даъват	чақириқ; таклиф
دلکشا	*ф.* дилкушо	баҳр-дилни очадиган, оромбахш
دنبال	*ф.* дунбол	кет, орқа томон
دولتمند	*а.-ф.* давлатманд	бой, бадавлат; серҳашам
ده	*ф.* даҳ	ўн
ده	*ф.* деҳ	қишлоқ
دهدار	*ф.* деҳдор	қишлоқ оқсоқоли
دهر	*а.* даҳр	олам; замон; давр
دیباچه	*ф.* дебоча	сўзбоши, муқаддима, кириш

دیده	*ф.* дийда		кўз
دیر	*а.* дайр		1. ибодатхона; 2. майхона
دایه	*а.* доя		энага

ذ – з

ذات	*а.* зот		эга, соҳиб шахс
ذات البرج	*а.* зотулбуруж		саккизинчи фалак
ذال	*а.* зол		араб алифбосидаги «з» ҳарфининг номи (атамаси)
ذال	*ф.* зол		кампир; айёр кампир
ذلت	*а.* зиллат		хорлик, пастлик, тубанлик
ذلیل	*а.* залил		тубан, хор, паст
ذو الفقار	*а.* зулфиқор		Ҳазрат Алининг икки дамли қиличи
ذو القرنین	*а.* зулқарнайн		Искандарнинг лақаби (икки шохли)
ذو اللسانین	*а.* зуллисонайн		икки тил эгаси, икки тилни билувчи

ذهب	*а.* заҳаб	тилла, олтин

ر – Р

رابطه	*а.* робита	алоқа; боғланиш
راغب	*а.* роғиб	1. рағбатланган; 2. мойил
راوی	*а.* ровий	ҳикоячи, қисса айтувчи; маълумот берувчи
ربیع	*а.* раби (ъ)	кўклам, баҳор
ربیع الآخر	*а.* рабиул-охир	ҳижрий йил ҳисобининг тўртинчиси
ربیع الاول	*а.* рабиул-аввал	ҳижрий йил ҳисобининг учинчи ойи
رتبه	*а.* рутба	мартаба, даража
رحلت	*а.* риҳлат	жўнаш; равона бўлиш
رساله	*а.* рисола	1. китобча; 2. мактуб
رسایل	*а.* расойил	(*қ. бирл.* рисола)
رسل	*а.* русул	(*қ. бирл.* расул)

رسول	*а.* расул	элчи, пайғамбар
رسول الله	*а.* расулуллоҳ	пайғамбар, оллоҳнинг элчиси
رسوم	*а.* русум	(*бирл.* расм) одатлар, қоидалар
رسیده	*ф.* расида	етишган
رشوه	*а.* ришва	пора
رعیت پرور	*а.-ф.* раийятпарвар	фуқаропарвар, халқпарвар
رفعت	*а.* рифъат	баланд мартабали
رکاب	*а.* рикоб	узанги
رکعت	*а.* ракъат	ракаат, (номознинг бир қисми)
رکن	*а.* рукн	таянч; устун
رکوع	*а.* руку(ъ)	бош эгиб, букилиш (номозда)
رنجور	*ф.* ранжур	бетоб, кучсиз
روایات	*а.* ривоёт	(*қ. бирл.* ривоят)
روایت	*а.* ривоят	нақл қилиш; ҳикоя айтиш

رود	*ф.* руд, рўд	руд, анҳор, дарё
روزگار	*ф.* рўзғор	кун кечириш; тирикчилик
روزنامه	*ф.* рўзнома	рўзнома (газета)
رهنما	*ф.* раҳнамо	етакчи, йўл кўрсатувчи, раҳбар
ریاست	*а.* риёсат, раёсат	раислик; бошлиқлик
ریاضت	*а.* риёзат	қийинчилик, машаққат; дунёвий заҳмат ишлардан ўзини тийиш
ریاضیت	*а.* риёзиёт	математика
ریزه ریزه	*ф.* реза-реза	майда-майда
ریسمان	*ф.* рисмон	арқон

ز – З

زار	*ф.* зор	1. нотавон; 2. бечора; 3. йиғи; 4. грам. қўшимча
زاغ	*ф.* зоғ	қарға
زانو	*ф.* зону	тизза

زاهد	*а.* зоҳид	тарки дунё қилиб, тоат-ибодатга берилган одам; сўфий
زاهر	*а.* зоҳир	равшан; порлоқ
زاینده	*ф.* зоянда	1. туғувчи; 2. туғиладиган
زبان	*ф.* забон	тил
زبر (ـَ)	*ф.* забар	1. уст; 2. юқори; 3. *грам.* қисқа «а» унлисини беради
زبون	*ф.* забун	1. мағлуб; 2. нотавон
زحل	*а.* зуҳал	сатурн
زخم	*ф.* захм	жароҳат, яра
زراعت	*а.* зироат	деҳқончилик, экин экиш
زرفشان	*ф.* зарафшон	зар сочувчи; олтиндай товланувчи; ярқировчи
زردشت	*ф.* зардушт	зардушт дини (ўтпарастлик)
زردک	*ф.* зардак	сабзи

زرنگار	*ф.* зарнигор	зар билан қопланган; заррин
زکی	*а.* закий	тоза, покиза
زمستان	*ф.* зимистон	қиш; қоронғилик, зимзиё
زنخ اورماق	*ф.-т.* занах урмоқ	кўп гапирмоқ; лақилламоқ
زوجه	*а.* завжа	хотин
زیور	*ф.* зевар	зийнат, безак

ژ – Ж

ژاله	*ф.* жола	шабнам; дўл
ژرف	*ф.* жарф	1. чуқур; 2. муҳим, зарур
ژنده	*ф.* жанда	йиртиқ ямоқли кийим, жулдур

س – С

سار	*ф.* сор	туя

ساربان	*ф.* сорбон	туячи
ساغر	*ф.* соғар	май қадаҳи
ساکن بولماق	*а.-т.* сокин бўлмоқ	бир жойда қарор топмоқ, тўхтамоқ
سبع	*а.* сабъа	етти
سبعهٔ سیار	*а.* сабъаи сайёр	етти сайёра; Алишер Навоий «Хамса»сидаги бир достоннинг номи
ستاره	*ф.* ситора	юлдуз
سپاه	*ф.* сипоҳ	амалдор
سپاهی	*ф.* сипоҳи	аскар (солдат); ҳарбий киши
سحرگاه	*а.-ф.* саҳаргоҳ	тонг вақти, саҳар чоғи
سخاوت	*а.* саховат	сахийлик, олийҳимматлик, ҳотамтойлик, очиқ қўллик
سخت	*ф.* сахт	қаттиқ; мустаҳкам
سخنور	*ф.* суханвар	билимдон; сўзамол

سر	*а.*	сир (р)	яширин нарса, сир
سراج	*а.*	сирож	чироғ; ёғду
سرآغاز	*ф.*	сароғоз	аввали, бошланиши
سرافراز	*ф.*	сарафроз	1. хурсанд; 2. юксак, улуғвор
سرباز	*ф.*	сарбоз	аскар (саллот, солдат)
سرباز	*ф.*	сарбоз	очиқ; яланг
سربلند	*ф.*	сарбаланд	атоқли, шуҳратли
سرد	*ф.*	сард	совуқ
سردار	*ф.*	сардор	йўлбошчи, бошлиқ; лашкарбоши
سرزنش	*ф.*	сарзаниш	койиш; ҳақорат
سرسخن	*ф.*	сарсухан	сўз аввали, муқаддима
سرشت	*ф.*	сиришт	1. яратилиш; 2. хулқ, феъл
سرشک	*ф.*	сиришк	кўз ёши

سعد	*а.* саъд	бахт, омад, толе, иқбол
سرکار	*ф.* саркор	ҳукмрон; хўжайин; назоратчи; бошлиқ, раҳбар
سرکرده	*ф.* саркарда	йўлбошчи, сардор, раҳнамо
سرکش	*ф.* саркаш	1. ўжар, йўлга кирмас; 2. исёнчи
سرگذشت	*ф.* саргузашт	бошдан ўтган воқеалар, бошдан кечирилганлар
سرگردان	*ф.* саргардон	1. овораи сарсонлик; 2 бошдан ўгириб садақа қилиш
سرگشته	*ф.* саргашта	саргардон, сарсон, ҳайрон
ثروت	*а.* сарват	бойлик; давлат
سرور	*ф.* сарвар	йўлбошчи, раҳнамо
سرور	*а.* сурур	шодлик, севинч, қувонч
سقط	*а.* сақат	майиб қилинган, нуқсонли
سکاک	*а.* саккок	пичоқча
سگ	*ф.* саг	ит

سلاح	*а.* силоҳ	қурол-яроғ
سلاسل	*а.* салосил	(*қ. бирл.* силсила)
سلاطین	*а.* салотин	(*қ. бирл.* султон)
سلسله	*а.* силсила	1. тизма; 2. шажара
سلطان	*а.* султон	ҳукмрон, подшоҳ
سندان	*ф.* сандон	1. темирчи ва заргарлар; 2. темирдан ясалган нарсаларни яссилайдиган темир асбоб
سنگ	*ф.* санг	тош
سنگسار	*ф.* сангсор	1. тошлоқ жой; 2. тошбўрон
سنگین	*ф.* сангин	оғир, мустаҳкам
سوخته	*ф.* сўхта	куйган
سوط	*а.* савт	қамчи
سهیل	*а.* суҳайл	ёруғ юлдуз

سیرت	*а.* сийрат	хулқ-атвор
سیما	*а.* сиймо	қиёфа, юз, чеҳра
سینه	*ф.* сийна	кўкрак, кўкс
سیورغال	*т.* суйурғол	инъом бериш, ҳадя қилиш
سیورقه	*т.* суйурқа	тақдирламоқ, мукофотламоқ

ش – Ш

شادان	*ф.* шодон	севиниб, шодлик билан
شاطر	*а.* шотир	подшо(ҳ), хон каби олий амалдорлар отини етаклаб тутиб юрувчи навкар, жиловдор
شاکر بولماق	*а.-т.* шокир бўлмоқ	шукр қилмоқ; қаноатланмоқ
شام	*ф.* шом	1. кечқурун; 2. қоронғилик
شایان	*ф.* шоён	1. мувофиқ; 2. сазовор

شاید	*ф.* шояд	кошки; зора; эхтимол
شایسته	*ф.* шойиста	муносиб, лойиқ, мақбул
شایع	*а.* шойи(ъ)	тарқалган; ёйилган; машҳур; ошкора
شب	*ф.* шаб	тун, кеча
شبستان	*ф.* шабистон	1. кечки ётоқхона; 2. ички ҳаром доираси; 3. қоронғилик
شبخون	*ф.* шабхун	тунда қўққисдан қилинадиган ҳужум
شدید	*а.* шадид	шиддатли; қаттиқ
شرار	*а.* шарор	аланга; учқун
شرح	*а.* шарҳ	изоҳ бериш
شرکت	*а.* ширкат	1. шериклик; 2. катнашиш; 3. уюшма, бирлашма
شروع	*а.* шуру(ъ)	бошлаш
شریف	*а.* шариф	1. қадрли; 2. мақбул
شطرنج	*ф.* шатранж	шахмат

شعبه	*а.* шуъба	тўда; бўлим
شفقوش	*а.-ф.* шафақваш	1. шафақдай; 2. қизил
شفیق	*а.* шафиқ	шафқатли; марҳаматли
شکار	*ф.* шикор	ов
شکسته	*ф.* шикаста	синик; мағлуб, қийналган
شکل	*а.* шакл	тур, жинс, нав(ъ)
شکم	*ф.* шекам	қорин
شکوه	*ф.* шукуҳ	азаматлик; шавкатлик
شمایل	*а.* шамойил	феъл-атвор, хулқ, ахлоқ
شمشاد	*ф.* шамшод	1. доим яшил, ҳамиша баҳор; 2. хушқад; алифдек қомат; новча
شور	*ф.* шўр	тўполон; тўполон келтирувчи
شور	*ф.* шўр	тузли
شهپر	*ф.* шаҳпар	қанотдаги энг узун патлар (қушлар қанотидаги)

شهسوار	*ф.* шаҳсувор	моҳир чавандоз
شیخ	*а.* шайх	1. шайх; 2. кекса
شیطان لعین	*а.* шайтони лаин	1. лаънатланган (худонинг даргоҳидан қувилган) шайтон; 2. ўтакетган фирибгар

ص — С

صاحب	*а.* соҳиб	1. хўжайин, эга; 2. эр
صاحب تدبیر	*а.* соҳибтадбир	донишманд, оқил. доно
صاحب تمیز	*а.* соҳибтамиз	бамаъни, ақлли, мулоҳазали, доно
صاحب دولت	*а.* соҳибдавлат	(*қ.* давлатманд)
صاحب سخن	*а.-ф.* соҳибсухан	гапга чечан; нотиқ; ваъзхон
صاحب قران	*а.* соҳибқирон	бахтли, омадли, иқболи (толеи) баланд; ғолиб, музаффар

صاحبکار	*а.-ф.*	соҳибкор	1. корхона эгаси; 2. уддабурон; 3. иш берувчи; 4. корчолон, олғир; 5. буюртмачи
صاحب کرامت	*а.*	соҳибкаромат	1. мўъжизачи; 2. ижод қилувчи
صاحب کرم	*а.*	соҳибкарам	саховатли, олийҳиммат
صاحب کمال	*а.*	соҳибкамол	олим
صاحب مقام	*а.*	соҳибмақом	1. улуғ мартабали; савлатли; 2. амалдор
صاحب نظر	*а.*	соҳибназар	1. зийрак, ўткир; 2. тақводор, тавфиқли; 3. каромат эгаси
صاداغ	*т.*	содоғ	(қ. соғдоқ)
صاغداق	*т.*	соғдоқ	ўқдон, ўқ солинадиган тўрвача (халтача)
صبح	*а.*	субҳ	тонг палласи, сабоҳ; саҳар
صحیح	*а.*	саҳиҳ	тўғри; дуруст
صراط	*а.*	сирот	йўл; дўзахнинг устидан жаннатга ўтиладиган қил кўприк
صغار	*а.*	сиғор	(қ. *бирл.* сағир)

صغير	*а.* сағир	кичик; ёш бола, гўдак
صفا	*а.* сафо	хурсандлик; маишат
صلات	*а.* салот	намоз, ибодат; ҳамду сано
صلاح	*а.* салоҳ	1. яхшилик; 2. осойиш; 3. тўғрилик
صمت	*а.* самт	жимлик
صنف	*а.* синф	синф
صنوف	*а.* синуф	(*қ. бирл.* синф)
صوت	*а.* савт	1. овоз; оҳанг, куй; 2. қамчи
صيد	*а.* сайд	шикор, ов
صيف	*а.* сайф	қилич

ض — з

ضابط	*а.* зобит	забт этувчи, бошқарувчи; (офицер)

ضال	*а.* зол	адашган, йўлдан озган
ضامن	*а.* зомин	юз берган кўнгилсиз иш учун сабабчи ёки айбдор бўлган; жавобгар
ضعفا	*а.* зуафо	(қ. *б р.л.* заиф)
ضعيف	*а.* заиф	кучсиз (ожиз)
ضعيفه	*а.* заифа	аёл киши; кучсиз аёл
ضلالت	*а.* залолат	йўлдан чиқишлик; гумроҳлик
ضماير	*а.* замоир	(қ. *бирл.* замир)
ضمه (و)	*а.* замма	араб алифбосида *у-ў* унлисини ифода этиб, ундош ҳарф устига қўйиладиган белги
ضمير	*а.* замир	ич; юрак, дил

ط – Т

طالع	*а.* толе(ъ)	бахт, иқбол, қисмат, тақдир

طاوس	*а.* товус	товус (гўзал кўринишли)
طاير	*а.* тойир	куш
طب	*а.* тиб	тиббиёт (мадади Сино), табиблик иши
طرب	*а.* тараб	шодлик, хурсандчилик
طرز	*а.* тарз	1. шакл, форма: 2. услуб, усул
طريق	*а.* тари(й)қ	1. йўл; 2. усул, қоида, расм
طعمه	*а.* тўъма	таом, овқат
طفل	*а.* тифл	ёш бола, мурғак
طلعت	*а.* талъат	1. юз, ҳусн, чеҳра, қиёфа; 2. эркаклар исми
طوابع	*а.* тавобе(ъ)	(бирл. тобе(ъ); 1. босма; 2. матбаачи
طهارت	*а.* таҳорат	(номоз ўқишдан олдин) покланиш; ҳожатдан сўнг сув билан тозаланиш
طهارتخانه	*а.-ф.* таҳоратхона	таҳорат олиш, ювиниб покланиш учун мосланган махсус хона; халохона

طیر	*а.* тайр	қуш
طینت	*а.* тийнат	1. хулқ, феъл-атвор; 2. яратилиш

ظ – З

ظالم	*а.* золим	зулм қилувчи, жабрловчи
ظاهر	*а.* зоҳир	очиқ-ойдин кўриниб турган, аён-ошкора, аниқ, шак-шубҳасиз
ظاهراً	*а.* зоҳиран	кўринишича; ташқаридан қараганда
ظاهربولماق	*а.-т.* зоҳир бўлмоқ	кўринмоқ, маълум бўлмоқ, пайдо бўлмоқ
ظرف	*а.* зарф	идиш-товоқ
ظروف	*а.* зуруф	(*қ. бирл.* зарф)
ظریف	*а.* зариф	зийрак, хушчақчақ
ظلمات	*а.* зулумот	тим қоронғулик, зим-зиё

ظواهر	*а.* завоҳир	(*қ. бирл.* зоҳир)
ظهور	*а.* зуҳур	зоҳир бўлиш, кўриниш, пайдо бўлиш

ع – ъ(А, И, У)

عارض	*а.* ораз	юз, чеҳра
عارف	*а.* ориф	билимдон, донишманд
عاصی	*а.* осий	гуноҳкор
عالم	*а.* олим	билимдон, ўқимишли, донишманд
عباد	*а.* ибод	(*қ. бирл.* абд)
عبادت	*а.* ибодат	худога сиғиниш; намоз
عبد	а. абд	банда, қул (худонинг қули маъносида ишлатилади)
عدد	*а.* адад	1. сон, саноқ; 2. грам. нумератив
عرش	*а.* арш	оллоҳнинг макони (тахти)

عرش اعلا	*а.* арши аъло	осмоннинг энг юқори қисмидаги сарой, тахт; фалак, кўк
عزازل	*а.* азозил	шайтоннинг асли оти
عزلت	*а.* узлат	одамлардан четлашиш; ёлғизликни ихтиёр айлаш
عزم	*а.* азм	жўнаш, юриш
عساکر	*а.* асокир	(*бирл.* аскар) аскарлар
عشاق	*а.* ушшоқ	(*бирл.* ошиқ) ошиқлар
عشر	*а.* ушр	ўндан бир
عشرت	*а.* ишрат	кайф-сафо
عصا	*а.* асо	ҳасса
عصر	*а.* аср	давр, замон
عصر	*а.* аср	қуёш ботиш олдидан ўқиладиган намоз (аср намози)
عظیم	*а.* азим	улуғ, буюк, катта
عقد	*а.* ақд	боғлаш; жуфтлаш, никоҳ

عقرب	*а.* ақраб	чаён
عقیده	*а.* ақида	1. эътибор; ихлос; ишонч; 2. тушунча
عقیق	*а.* ақиқ	қимматбаҳо қизил тош, ҳақиқ
علف	*а.* алаф	ёввойи ўт; гиёҳ; супурги ўт
علما	*а.* уламо	(*бирл.* олим) олимлар, донишмандлар
علیه السلام	*а.* алайҳиссалом	унга салом (пайғамбар номига қўшиб айтилади)
عمامه	*а.* амома	салла (бошга ўрайдиган мато)
عمر	*а.* умр	яшаш, ҳаёт
عمل	*а.* амал	иш, амал
عمی	*а.* амо	кўрлик
عمیق	*а.* амиқ	чуқур
عناصر	*а.* аносир	унсурлар
عنایت قیلماق	*а.-т.* иноят қилмоқ	марҳамат қилмоқ, бағишламоқ

عندلیب	*а.* андалиб	булбул
عنقا	*а.* анқо	гўё қоф тоғида яшаган афсонавий катта қуш (йўқлик рамзи сифатида ишлатилади)
عدو	*а.* адув	душман, ёв
عوامل	*а.* авомил	омил (фактор)
عورت	*а.* аврат	тананинг шариатга мувофиқ бекитиб юрилиши талаб қилинадиган қисми
عهد	*а.* аҳд	1. қатъий сўз, қарор, ваъда; келишув, билим; 2. замон, аср
عهدپیمان	*а.-ф.* аҳд-паймон	ўзаро қатъий келишув
عید	*а.* ийд	ҳайит, байрам
عید رمضان	*а.* ийди рамазон	рамазон ҳайити, катта ҳайит
عیسی	*а.* ийсо, исо	христианлар пайғамбари
عیش	*а.* айш	ҳузур-ҳаловат; яхши турмуш

عين	*а.* айн	араб алифбосидаги «айн» ҳарфининг номи
عين	*а.* айн	кўз
عينين	*а.* айнайн	икки кўз

غ — Ғ

غارات	*а.* ғорот	(*қ. бирл.* ғорат)
غارت	*а.* ғорат	вайронлик, бузғунлик, талон-торож қилиш
غافل	*а.* ғофил	ғафлатда қолган, ҳеч нарсадан бехабар
غدار	*а.* ғаддор	1. бераҳм, золим; 2. маккор
غرفه	*а.* ғурфа	болохона
غزات	*а.* ғазот	дин йўлида қилинадиган уруш; жанг, ҳужум; истило
غسال	*а.* ғассол	ювғучи, ўлик ювадиган

غسل	*а.* ғусл	ювиниш; чўмилиш
غلطان	*ф.* ғалтон	юмаланувчи (кўпинча, кўз ёшга нисбатан ишлатилади)
غمخوار	*ф.* ғамхўр	ғам егувчи, меҳрибон
غمزه	*а.* ғамза	ишва, ноз-карашма
غمگسار	*а.-ф.* ғамгусор	меҳрибон, ғамхўр
غمناک	*а.-ф.* ғамнок	ғамли, ғам чеккан
غنی	*а.* ғани	бой; сарватманд
غواص	*а.* ғаввос	сувга шўнғувчи
غیر	*а.* ғайр	1. бегона, ёт; 2. рақиб

ف — Ф

فاتح	*а.* фотиҳ	забт этувчи, фатҳ этувчи
فاتحه	*а.* фотиҳа	1. бошланиш, «қуръон»нинг биринчи су-

		раси; дуо қилиш; олқиш; 2. рухсат
فاخره	*а.* фахира	дабдабали; ҳашаматли; гўзал
فارغ	*а.* фориғ	тинч, хотиржам; бемалол
فارغ البال	*а.* фориғулбол	1. хотиржам; 2. озод
فاروق	*а.* форуқ	адолатли
فاسد	*а.* фосид	ёмон, бузуқ, ярамас
فاسق	*а.* фосиқ	ёмон йўлга юрувчи; аҳлоқсиз
فاضل	*а.* фозил	фан асосларини яхши эгаллаб олган киши; олим
فتان	*а.* фаттон	мафтун этувчи
فتح	*а.* фатҳ	забт этиш, қўлга киритиш
فتحه (َ)	*а.* фатҳа	ҳарф устига қўйиладиган қисқа *«а»* унли ҳарфининг белгиси
فتنه انگیز	*а.-ф.* фитнаангиз	ғавға солувчи

فحش	*а.*	фаҳш	ахлоқсизлик; зино; бузуқлик
فراموش قیلماق	*ф.-т.*	форомуш қилмоқ	унутмоқ, эсдан чиқармоқ
فرح	*а.*	фараҳ	хурсандлик, шодхуррамлик, вақтчоғлик, севинч, қувонч
فرخ	*ф.*	фаррух	1. гўзал, чиройли; 2. бахтиёр
فرد	*а.*	фард	якка, ёлғиз
فرض	*а.*	фарз	мусулмонлар учун бажарилиши мажбурий бўлган диний бурч
فرض عین	*а.*	фарзи айн	мусулмон киши билиши, бажарилиши шарт бўлган асосий қоидалар ёзилган тўплам
فرقت	*а.*	фурқат	айрилиқ, жудолик
فزون	*ф.*	фузун	ортиқ, зиёда, кўп
فرهنگ	*ф.*	фарҳанг	1. билим, ҳунар; 2. луғат
فساد	*а.*	фасод	1. тартибсизлик; 2. бузилишлик

فضل	*а.* фазл	илм, ҳунар, етуклик
فطر	*а.* фитр	рўзанинг томом бўлиши
فطرت	*а.* фитрат	яратилиш; туғма табиат
فغان	*а.* фиғон	1. нола, фарёд, додвой; 2. бақириқ

ق — Қ

قاضی	*а.* қози	ҳукм қилувчи, амалга оширувчи
قاموس	*а.* қомус	1. луғат; сўз бойлиги; 2. денгиз, океан
قایم	*а.* қойим	тик турувчи
قرائت	*а.* қироат	оҳанг билан ўқиш, тиловат қилиш (қуръонни тиловат қилиш)
قرعه	*а.* қуръа	1. чек; 2. фол; фараз
قرعه انداز	*а.-ф.* қуръа-андоз	қуръа ташлаб фол очувчи; фолбин

قريب	*а.* қариб	яқин киши; қариндош
قصور	*а.* қусур	камчилик, нуқсон
قصور	*а.* қусур	қасрлар, саройлар
قواعد	*а.* қавоид	(*бирл.* қоида) қоидалар
قوم	*а.* қавм	уруғ, аймоқ, қабила
قيامت	*т.* қиёмат	ўзбек қабилаларидан бирининг номи (қипчоқ, қўнғирот)
قيرميز	*ф.* қирмиз	қизил ранг

ک — К

كاتب	*а.* котиб	(*кўпл.* куттоб) 1. мирза; нусха кўчирувчи, каллиграф; 2. иш бошқарувчи
كاج	*ф.* кож	гарданига (бўйнига) уриш; гарданига мушт тушириш
كاخ	*ф.* кох	осмон; сарой, қаср; катта бино

کام	*ф.* ком	1. истак, мақсад; 2. баҳра
کام	*ф.* ком	оғиз; танглай
کامیاب بولماق	*ф.-т.* комёб бўлмоқ	мақсадга эришмоқ; бахтиёр бўлмоқ
کاهش	*ф.* коҳиш	азоб-уқубат, қийинчилик; камайтириш, озайтириш
کاهن	*а.* коҳин	1. дин аҳли; 2. фолбин, сеҳргар
کبار	*а.* кибор	(*қ. бирл.* кабир)
کبرا	*а.* кубаро	(*қ. бирл.* кабир)
کبود	*ф.* кабуд	кўк, мовий
کبیر	*а.* кабир	катта, улуғ
کج رفتار	*ф.* кажрафтор	маккор; тескари, нотўғри иш қиладиган дунё (тақдирдан шикоят қилиб айтиладиган ибора)
کدخدا	*ф.* кадхудо	1. ҳукмрон, подшо(ҳ); 2. хотинли киши, эр; 3. рўзғор бошлиғи

كدر	*а.* кадар	ғам, қайғу
كدو	*ф.* каду	қовоқ, ошқовоқ
كرخت	*ф.* карахт	хушсизлик; 2. бепарволик; 3. шафқатсизлик, бағритошлик
كسره (ـِ)	*а.* касра	араб алифбосида ундош ҳарфларнинг остига қўйиладиган белги бўлиб, қисқа *«и»* унлисини кўрсатади (зер ҳам дейилади)
كشف	*а.* кашф	очиш, топиш
كشور	*ф.* кишвар	вилоят, ўлка, мамлакат
كعبه	*а.* каъба	макка шаҳридаги зиёратгоҳ
كلام	*а.* калом	нутқ, калом, сўз
كلمات	*а.* калимот	(*қ. бирл.* калима)
كلمه	*а.* калима	нутқ; сўз

کنار	*ф.* канор	1. қирғоқ, чет; 2. қучоқлашиш
کواکب	*а.* кавокиб	(*қ. бирл.* кавкаб)
کوتاه	*ф.* кўтоҳ	калта, қисқа
کوثر	*а.* кавсар	ислом дини эътиқодига кўра, жаннатдаги ҳовузнинг номи (ҳавзи кавсар)
کوشک	*ф.* кўшк	баланд, баҳаво қилиб солинган иморат
کوکب	*а.* кавкаб	1. юлдуз; 2. ёритқич; хуршид, машъал
کوکبستان	*а.-ф.* кавкабистон	юлдузлари чарақлаб турган осмон: юлдузлар
کونین	*а.* кавнайн	икки дунё
کوه	*ф.* кўҳ	1. тоғ; 2. вулқон; 3. эск. ёнартоғ
کهن	*ф.* кўҳан	1. эски; 2. кексайган, қартайган
کهنسال	*ф.* кўҳансол	кекса, ёши улуғ
کینت	*т.* кент	кичик ва тарқоқ шаҳар

کیوان	*ф.* кайвон	юлдуз; астр. эск. зуҳал, сатурн
کیورماک	*т.* киюрмак	киргизмоқ

گ – Г

گام	*ф.* гом	қадам, одим
گذار	*ф.* гузор	ўтувчи; ўтказувчи; йўл
گذارش	*ф.* гузориш	1. ҳимоя қилиш; 2. сўзлаш
گذارنده	*ф.* гузоранда	баён этувчи; ҳикоячи
گذر	*ф.* гузар	ўтиш; ўтиш жойи
گذرگاه	*ф.* гузаргоҳ	ўтиш жойи
گرانمایه	*ф.* гаронмоя	1. қимматбаҳо; 2. фойдали
گردان	*ф.* гардон	айланадиган, айланма
گردش	*ф.* гардиш	1. айланиб юриш, сайр этиш; 2. тақдир, қисмат; кўргилик

گردن	*ф.* гардан	бўйин
گردون	*ф.* гардун	кўк, фалак, осмон
گرفتار	*ф.* гирифтор	1. учраган, йўлиққан; 2. банд бўлган
گرم	*ф.* гарм	иссиқ; ёқимли
گریان	*ф.* гирён	йиғлаётган, йиғловчи
گریبان	*ф.* гирибон	кийим ёқаси
گریه	*ф.* гиря	йиғи, кўз ёши
گشت	*ф.* гашт	айланиш, сайр-томоша
گفتار	*ф.* гуфтор	нутқ; гапириш, сўзлаш; суҳбат
گلنار	*ф.* гулнор	анор гули; қизил (қирмизи) гул
گمراه	*ф.* гумроҳ	йўлдан адашган; янглишган
گنبذ	*ф.* гунбаз	1. гумбаз; қубба шаклидаги том; 2. осмон, фалак

گنج	*ф.* ганж	хазина, бойлик
گنجینه	*ф.* ганжина	(*қ.* ганж)
گوساله	*ф.* гўсола	бузоқ
گوسفند	*ф.* гўсфанд	қўй
گوشواره	*ф.* гўшвора	исирға, зирак
گوشه	*ф.* гўша	1. хилват; чекка жой; 2. бурчак
گوناگون	*ф.* гуногун	хилма-хил, ранг-баранг
گوهر	*ф.* гавҳар, гуҳар	1. дур, ёқут, инжу, қимматбаҳо тош; 2. насл-насаб, келиб чиқиш
گوینده	*ф.* гўянда	1. айтувчи; 2. ҳофиз, ашулачи
گهر	*ф.* гуҳар	(*қ.* гавҳар)
گیتی	*ф.* гити	дунё, олам
گیتی نما	*ф.* гитинамо	оламни кўрсатувчи

ل – Л

لاده	*а.* лода	аҡлсиз, аҳмоқ
لاله روی	*ф.* лоларўй	қизил юзли
لاله گون	*ф.* лолагун	лола ранг, қизил, қирмизи
لامکان	*а.* ломакон	маконсиз, жойсиз; муқим жойи йўқ
لحد	*а.* лаҳад	гўр, қабр
لسان	*а.* лисон	тил, забон
لسان الطیر	*а.* лисонут-тайр	қуш тили
لطافت	*а.* латофат	гўзаллик, нозиклик
لطیف	*а.* латиф	мулойим; гўзал
لعل	*а.* лаъл	1. қизил қимматбаҳо тош; қизил ёқут; 2. гўзал лаб
لعل گون	*а.-ф.* лаългун	қизил, қип-қизил

لعين	*а.* лаин	лаънатланган, қарғиш олган
لغات	*а.* луғот	(*бирл.* луғат)
لقا	*а.* лиқо	юз, чеҳра
لنگ	*ф.* ланг	чўлоқ, оқсоқ
لهجه	*а.* лаҳжа	шева, диалект
ليلة القدر	*а.* лайлатулқадр	рамазон ойининг муқаддас саналувчи йигирма еттинчи туни
ليلة المعراج	*а.* лайлатул-меърож	меърож туни (Муҳаммад пайғамбарнинг кўкка чиққан кечаси)
ليلى	*а.* лайлий	тунги
ليلى وش	*а.-ф.* лайливаш	лайлига ўхшаш

م — М

مآثر	*а.* маосир	1. иш, фаолият; 2. жасорат, мардона хатти-ҳаракат; 3. қадимдан қолган ёдгорлик

مار	*ф.* мор	илон
مأمور	*а.* маъмур	бошқариш ва ижро ҳуқуқига эга бўлган мансабдор шахс
مأوا	*а.* маъво	турар жой; бошпана
ماهتاب	*ф.* моҳтоб	ойдин
ماه طلعت	*ф.-а.* моҳталъат	гўзал, ой юзли, чиройли
مبدل	*а.* мубаддал	ўзгартирилган, алмашинган
مبسوط	*а.* мабсут	1. кенг, ёйилган; 2. шарҳланган
متحرك	*а.* мутаҳҳаррик	ҳаракат қилувчи; ҳаракатланувчи
متحير	*а.* мутаҳаййир	ҳайрон, ҳайратда қолган
مترجم	*а.* мутаржим	таржимон
متصل	*а.* муттасил	туташ; кетма-кет; узлуксиз, доимо
متعجب	*а.* мутааж жиб	ҳайрон бўлувчи
متفاوت	*а.* мутафовит	фарқли, тафовутли

متفرق	*а.* мутафаррик	тарқоқ, бир-бириддан фарқ қилган
متفکر	*а.* мутафаккир	ўйловчи, фикр юритувчи, серфикр
متکا	*а.* муттако	суянчиқ, мададкор
متن	*а.* матн	матн (текст)
متولد	*а.* мутаваллид	туғилган, дунёга келган
مثلّث	*а.* мусаллас	1. учбурчак; 2. учлик шеър
مثلث	*а.* мусаллас	қўлбола узум виноси
مثلثات	*а.* мусалласот	тригонометрия
مجالس	*а.* мажолис	(*бирл.* мажлис) йиғилишлар; мажлислар
محارب	*а.* муҳориб	жангчи
محارم	*а.* маҳорим	(*қ. бирл.* маҳрам)
محاصره	*а.* муҳосира	қамал, қуршов, ўраб олиш
محافل	*а.* маҳофил	(*қ. бирл.* маҳфил)

محدث	*а.* муҳаддис	сўзловчи; ҳикоячи; ҳадис билувчи (айтувчи)
محرم	*а.* маҳрам	сирдош, дилкаш, яқин дўст
محرم	*а.* муҳаррам	ҳижрий йил ҳисобидаги биринчи ойнинг номи
محرم راز	*а.-ф.* маҳрамроз	сирдош дўст; яқин қариндош; ошиқ-маъшуқ
محفل	*а.* маҳфил	1. мажлис; тўгарак; 2. жамият
محو	*а.* маҳв	1. йўқолиш; 2. ўзидан кетиш
مخالفت	*а.* мухолафат	келишмовчилик
مخزن	*а.* махзан	хазина
مخلص	*а.* мухлис	ихлосманд; ихлос этувчи
مخمس	*а.* мухаммас	бешлик (шеър тури)
مرآت	*а.* миръот	1. кўзгу; 2. тиниқлик
مربی	*а.* мураббий	тарбиячи
مرثیه	*а.* марсия	вафот этган кишига бағишланган шеърий асар

مردار	*ф.* мурдор	ҳаром, нопок
مرطوب	*а.* мартуб	рутубатли, нам, зах
مرغ	*ф.* мурғ	1. қуш; парранда; 2. товуқ
مرفوع	*а.* марфу (ъ)	юқори кўтарилган; кетказилган
مرفه	*а.* мураффаҳ	тинч-хотиржам, роҳат-фароғатли, осойишта
مرل	*т.* марал	1. кийик; 2. буғуларнинг катта шохли йирик бир тури
مریض	*а.* мариз	бемор, касал
مزیّن	*а.* музайян	зийнатланган
مسافر	*а.* мусофир	1. сайёҳ, йўловчи; 2. ўзга
مسافرت	*а.* мусофарат	сайёҳлик, мусофирлик
مساکن	*а.* масокен, масокин	(*қ. бирл.* маскан)
مساکین	*а.* масокин	(*қ. бирл.* мискин)

مستجاب	*а.* мустажоб	талаби қабул этилган, қабул қилинган
مستحب	*а.* мустаҳаб	1. таҳорат олиш учун яширин жойларини ювмоқ; 2. дўст тутилган, севилган
مستحسن	*а.* мустаҳсан	маъқул кўрилган, маъқулланган
مستفید	*а.* мустафид	фойда олувчи
مسخر	*а.* мусаххар	бўйсундирилган; ўзига қаратилган
مسخن	*а.* мусаххин	қиздирувчи
مسدس	*а.* мусаддас	1. олтилик шеър; 2. олти бурчак
مسرور	*а.* масрур	шод, хурсанд
مسعود	*а.* масъуд	бахтли, саодатли
مسکن	*а.* маскан	ўрин; уй; турар жой
مسکین	*а.* мискин	қашшоқ, камбағал, фақир, бечора; тиланчи
مسلم	*а.* муслим	мусулмон
مسلوک	*а.* маслук	юрилган, тутилган (йўл)

مسمّی	*а.* мусамма	номланган, аталган; айтиб ўтилган
مسواک	*а.* мисвок	хушбўй дарахт ёғочидан ясалган тиш тозалагич
مسئول	*а.* масъул	жавобгар, жавоб берувчи
مسوی	*а.* мусаввий	Мусо динидаги (киши)
مشّاق	*а.* машшоқ	1. устоз, муаллим; 2. машшоқ; ашулачиларни машқ қилдирувчи (оркестр)
مشایخ	*а.* машшойих	(*бирл.* шайх) шайхлар
مشتاق	*а.* муштоқ	1. зўр истак; чанқаган; қаттиқ истовчи, орзуманд; 2. нафс, ҳирс, шаҳват
مشتری	*а.* муштари (й)	харидор, сотиб олувчи; мижоз
مشتری	*а.* муштари (й)	астр. Юпитер
مشرب	*а.* машраб	табиат, одат, хулқ
مشرق	*а.* машриқ	шарқ, кунчиқар

مصابيح	*а.* масобиҳ	чироқ, машъал, машъала (фонус)
مصاحبه	*а.* мусоҳиба	суҳбат
مصارف	*а.* масориф	(*қ. бирл.* масриф)
مصرف	*а.* масриф	сарфловчи; чиқим, харажат
مصروع	*а.* масру (ъ)	қуёнчиқ, тутқаноқ (тутқаноқ касалига дучор бўлган одам)
مصطفی	*а.* мустафо	сайлаб олинган (сайланган) Муҳаммад пайғамбарнинг сифати
مصلی	*а.* мусалли	намозхон
مضبوط	*а.* мазбут	1. мустаҳкам; 2. қўлга олинган, забт этилган
مضمون	*а.* мазмун	гап ёки асарнинг умумий маъноси
مطابع	*а.* матобе (ъ)	(*қ. бирл.* матбаа)
مطالب	*а.* матолиб	(*қ. бирл.* матлаб)
مطالعه	*а.* мутолаа	ўқиб тушуниш, фаҳм билан ўқиш

مطایبه	*а.*	мутояба	аския, ҳазиллашиш, ҳазил
مطبعه	*а.*	матбаа	босмахона
مطبوع	*а.*	матбу (ъ)	маъқул; лойиқ келадиган
مطرب	*а.*	мутриб	чолғучи, музикачи, машшоқ; созанда; ҳофиз
مطلب	*а.*	матлаб	истак, тилак, мақсад
مطلع	*а.*	муттали (ъ)	1. огоҳ; 2. хабардор
مطلوب	*а.*	матлуб	талаб этилган; исталган нарса
مطیع	*а.*	муте (ъ)	итоат этувчи, бўйсунувчи
معادن	*а.*	маодан	(*қ. бирл.* маъдан)
معارف	*а.*	маориф	(*бирл.* маърифат) 1. билиш, англаш; 2. билим, илм, маълумот
معالجه	*а.*	муолажа	даволаш, даволаниш даво
معاون	*а.*	муовин	ёрдамчи

معبد	*а.* маъбад	ибодатхона
معبوده	*а.* маъбуда	худо, тангри, оллоҳ
معدن	*а.* маъдан	ер ости бойликлари, кон
معذور	*а.* маъзур	кечирим, узр
معراج	*а.* меърaж, миърож	нарвон, шоти
معرکه	*а.* маърака	1. йиғин; 2. жанг майдони
معروف	*а.* маъруф	таниқли, машҳур
معزول قیلماق	*а.-т.* маъзул қилмоқ	бўшатмоқ, вазифадан озод қилмоқ; кетказмоқ
معشر	*а.* маъшар	йиғин; одамлар жамоаси
معصوم	*а.* маъсум	бегуноҳ; пок, тоза
معطر	*а.* муаттар	ёқимли ҳид таратувчи, хушбўй
معطل	*а.* маътал	кутиб қолган, мунтазир
معظم	*а.* муаззам	1. улуғ; 2. хурматли
معمار	*а.* меъмор	бинокор, архитектор

معمور	*а.* маъмур	обод ва фаровон. бекам-кўст; тўкин
مغ	*ф.* муғ	зардўшт динига мансуб киши; мажусий, оташпараст
مغ بچه	*ф.* муғбач(ч)а	1. оташпараст бола, мажусий бола; 2. чиройли ўспирин; 3. май ташувчи бола
مغرب	*а.* мағриб	ғарб, кунботар
مغنی	*а.* муғанний	1. қўшиқчи, ҳофиз; куйчи; 2. жўрлик
مفتاح	*а.* мифтоҳ	очқич, калит
مفتی	*а.* муфти	1. шариат қонунларини талқин қилувчи; 2. фатво берувчи
مفلس	*а.* муфлис	бечора, камбағал
مقام	*а.* мақом	1. жой, ўрин; 2. даража; 3. босқич; 4. оҳанг
مقامات	*а.* мақомот	(*қ. бирл.* мақом)
مکدر	*а.* мукаддар	1. хираланган; 2. ғамли
مکرر	*а.* мукаррар	боз устига, қайта-қайта

مكرم	*а.*	мукаррам	азиз, ҳурматли
مكروه	*а.*	макруҳ	нопок; ҳаром
مناجات	*а.*	муножот	ёлвориш, ялиниш
منافق	*а.*	мунофиқ	икки юзламачи
مناقشه	*а.*	муноқаша	жанжал, тортишув
منبعد	*а.*	минбаъд	бундан кейин; ҳеч, сира, асло
منتظر	*а.*	мунтазир	кутувчи
منتظم	*а.*	мунтазам	тартибли
منتظيم	*а.*	мунтазим	1. тузувчи; 2. тартибга мувофиқ
منطبق	*а.*	мунтабиқ	уйғун бир-бирига мувофиқ
منظور	*а.*	манзур	мақбул бўлган, мақсад, ният, мўлжал
منقاد	*а.*	мунқод	бўйсунувчи, итоат этувчи
منكر	*а.*	мункир	тонувчи; рад этувчи

منکر نکیر	*а.* мункар-накир	фариштлар номи
موالی	*а.* маволи	(*қ. бирл.* мавло)
موسی	*а.* Мусо	яҳудийлар пайғамбарининг номи; Мусо
مولا	*а.* мавло	эгам; хожа; устоз; банда
موندو	*т.* мўнду	сопол кўза, хумча
مونس	*а.* мунис	ҳамдам, улфат
مونگرایماک	*т.* мунграймак	мунгли ҳолга тушмоқ
مونگلوغ	*т.* мунглуғ	мунгли, ғамгин
مهابت	*а.* маҳобат	ҳайбат, савлат
مهوش	*а.* маҳваш	жуда чиройли; ойдай гўзал
مهیا	*а.* муҳайё	тайёр, ҳозир

ن – Н

ناتوان	*ф.* нотавон	1. кучсиз, фақир, ночор; 2. йўқсил; заиф

ناحیه	*ф.* ноҳия	1. ноҳия (район); 2. малакат, юрт, ер
نازل	*а.* нозил	тушган, юборилган (Оллоҳ томонидан тушган Қуръон оятлари, назарда тутилади)
ناسخ	*а.* носиҳ	нусха кўчирувчи
ناشگفت	*ф.* ношугуфт	очилмаган (ғунча)
ناشناس	*ф.* ношунос	нотаниш; танилмаган
ناصح	*а.* носиҳ	ўгит берувчи, насиҳат қилувчи
ناقص	*а.* ноқис	нуқсонли, қусурли
ناقل	*а.* ноқил	ҳикоя қилувчи; нақл қилувчи
ناکام	*ф.* ноком	1. бебаҳра; 2.ноилож
ناوک	*ф.* новак	1. камоннинг ўқи; 2. киприк
نبوت	*а.* нубувват	элчилик, пайғамбарлик
نبی	*а.* набий	пайғамбар, худонинг элчиси
نجار	*а.* нажжор	дурадгор

نجم	*а.* нажм	юлдуз
ندامت	*а.* надомат	афсусланиш, пушаймонлик
نرگس	*ф.* наргис	чиройли кўз (гулнинг бир тури)
نشست	*ф.* нишаст	ўтириш
نصرت	*а.* нусрат	ғалаба, зафар
نظر	*а.* назар	кўз қараш; ўткир нигоҳли
نعل	*а.* наъл	1. тақа, пошна; 2. кавуш
نفایس	*а.* нафойис	(*бирл.* нафиç) нозик, латиф
نقیب	*а.* нақиб	1. бошлиқ, сардор; 2. қабила бошлиғи, раҳнамо; 3. доҳий
نکته‌دان	*ф.* нуктадон	билимдон; нозик фаҳм
نما	*ф.* намо	грам. сўз бирикмасида асосан билдирувчи, ўхшаш маъноларини англатади
نماینده	*ф.* намоянда	1. кўрсатувчи; 2. вакил

نواحی	*ф.* навоҳий	(*қ. бирл.* ноҳия)
نوجوان	*ф.* навжувон	ёш йигит, ўспирин; бўз бола
نهاد	*ф.* ниҳод	хислат, характер
نهان	*ф.* ниҳон	яширин, пинҳон
نهفته	*ф.* нуҳуфта	маҳфий, сир
نیازمند	*ф.* ниёзманд	1. камбағал; 2. ўтинувчи

و — В

وابسته	*ф.* вобаста	1. алоқадор; 2. боғлиқ
واحد	*а.* воҳид	якка, ягона, битта
واقعاً	*а.* воқеан	1. ҳақиқатан, дарҳақиқат; 2. айтгандай
والد	*а.* волид	ота, дада
والله	*а.* валлоҳ	худо ҳақи; азбаройи худо
والله اعلم	*а.* валлоҳу аълам	худо билади, эҳтимол, балки

واله	*а.* вола	1. мафтун; 2. берилган
وامق	*а.* вомиқ, вомуқ	ошиқ, ишқ дардига мубтало бўлган
وثیقه	*а.* васиқа	шахсий гувоҳнома, ҳужжат, ишончнома
وحشت انگیز	*а.-ф.* ваҳшатангиз	қўрқинчли, ваҳимали
ورخواست قیلماق	*ф.-т.* вархост қилмоқ	талаб қилмоқ, қаттиқ сўрамоқ
ورساقی	*т.* варсоқи	шеърнинг бир тури
وزیر	*а.* вазир	1. олий мансаб эгаси; 2. вазир
وعظ	*а.* ваъз	1. хутба; 2. насиҳат, ўгит
وقف	*а.* вақф	1. тўхташ (ўқишда); 2. аруз қоидаларидан бири
وقف	*а.* вақф	васият қилиб қолдирилган мулк, вақф моли, мол-мулк
ولد	*а.* валад	фарзанд, ўғил
ولی عهد	*а.* валийаҳд	тожу тахт меросхўри
وهاب	*а.* ваҳҳоб	кўп инъом қилувчи

ه – Ҳ(А)

هبا	*а.* ҳабо	1. ғубор; 2. чанг, тўзон
هجرت	*а.* ҳижрат	ўз жойини, мамлакатини тарк этиб, бошқа жойга кетиш, кўчиш (Муҳаммад пайғамбарнинг ўз саҳобалари билан биргаликда Маккадан Мадинага кўчиши)
هدهد	*а.* ҳудҳуд	сассиқ попишак
هزار	*ф.* ҳазор	1. минг; 2. булбул
هلال	*а.* ҳилол	янги ой
هما	*ф.* ҳумо	қуш (кимнинг бошига кўнса ёки сояси тушса, у киши энг бахтли бўлади, деб эътиқод қилинган қуш, давлат қуши)
همراز	*ф.* ҳамроз	сирдош
هموار	*ф.* ҳамвор	текис, теп-текис
هوان	*а.* ҳавон	1. манфур, жирканч, разил; 2. ҳақир, нотавон

ی – Е,Й(И,Э)

یابنده	*ф.* ёбанда	топувчи, топағон
یارغو	*т.* ёрғу	1. ҳукм чиқариш; 2. жазолаш
یارلیق	*т.* ёрлиқ	амр, фармон (муҳр босилган хат)
یازوق	*т.* ёзуқ	1. гуноҳ, айб; 2. ёмон
یازیغ	*т.* ёзиғ	ёзув, хат, мактуб
یرغوسورماق	*т.* ярғусурмоқ	ҳукм чиқариш; ҳақиқатни аниқлаш (ҳақ-ноҳақни ажратиш учун қози томонидан чиқариладиган ҳукм)
یغما	*ф.* яғмо	бузғунлик, талон-торож
یغما	*ф.* яғмо	1. қабила номи, шаҳар, 2. мамлакат
یقین	*а.* яқин	1. жазм; 2. муқаррар
یوم	*а.* ёвм, явм	кун, кундуз; вақт